

Bewonersprofijt: definities, modellen en indicatoren

Tussenresultaat van Fase 1A – Literatuuronderzoek

Elisa van den Heuvel (Breda University of Applied Sciences)

Maïke van Breda (Breda University of Applied Sciences)

Daniek Nijland (HZ University of Applied Sciences, Kenniscentrum Kusttoerisme)

Simon Witt (HZ University of Applied Sciences, Kenniscentrum Kusttoerisme)

Foto: Thijs Tuurenhout

Inleiding

Deze notitie bevat de resultaten van Fase 1A van het CELTH project “Meten van bewonersprofijt – Verkenning van indicatoren en methodieken”. In deze fase hebben we ons gericht op het verder brengen van de eerste stappen die binnen de Koplopersgroep Bewonersprofijt gezet zijn voor het ontwikkelen van een definitie / theoretisch kader voor bewonersprofijt, incl. set van indicatoren. Dat hebben we gedaan op basis van literatuur en eigen gedachtevorming. Voor wat betreft de indicatoren ligt de focus op de subjectieve kant van bewonersprofijt, oftewel de perceptie / ervaring van de bewoner. Het beoogde eindproduct was een begrippenlijst met definities, eerste set van indicatoren en overzicht van modellen.

Definitie en kader Koplopersgroep als startpunt

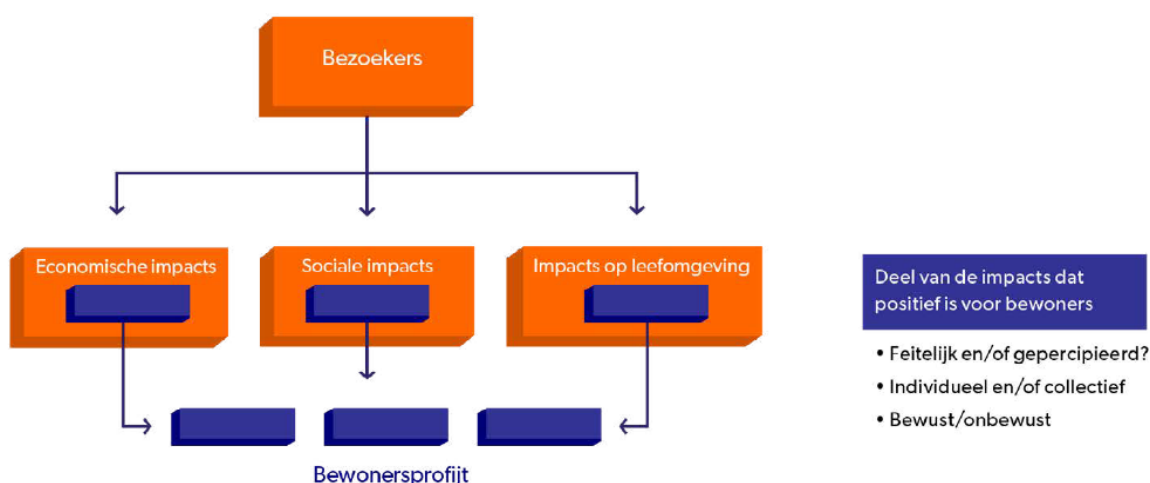
De stappen die binnen de Koplopersgroep Bewonersprofijt zijn gezet, vormen de basis voor het project. Daarom volgen hierna de definitie en het model zoals die door de Koplopersgroep zijn ontwikkeld. In fase 1A bouwden we hierop voort en keken we in hoeverre de literatuur ons theoretisch kader bevestigt.

Definitie

De aanwezigheid en activiteiten van bezoekers hebben impact op een plek of bestemming. Bewonersprofijt gaat over het deel van de impacts dat positief is voor bewoners.

Model/kader

Het kader onderscheidt drie soorten impacts door bezoekers: economische impact, sociale impact en impact op de leefomgeving. Slechts een deel van deze effecten levert meerwaarde op voor de bewoners van het gebied. Die impacts vormen samen het bewonersprofijt. Daarbij is het dan de vraag, in hoeverre impacts feitelijk te identificeren zijn als bewonersprofijt, of dat perceptie altijd een rol speelt. Bovendien kan het profijt terecht komen bij individuele bewoners of de gemeenschap als geheel (collectief).

Figuur 1: theoretisch kader bewonersprofijt ontwikkeld door Koplopersgroep

Wanneer we verderop in dit document verwijzen naar bovenstaand model, dan verwijzen we naar de drie oranje blokken in het midden als ‘**impactdimensies**’ en de drie dimensies aan de rechterzijde van het model als ‘**ervaringsdimensies**’.

Relevantie, nut en noodzaak bevestigd

De relevantie van bewonersprofijt, het nut van het doen van onderzoek naar een geschikte methoden om het te meten en het toepassen daarvan op een specifieke bestemming worden door de literatuur bevestigd. Hierna volgen enkele belangrijke noties daaromtrent.

- De term “resident benefit” levert vrijwel geen hits op. Terugkerende gerelateerde termen zijn met name *impacts* (o.a. in relatie tot *quality of life of subjective well-being* (SBW)), *support*, *perceptions*, *attitudes* en *carrying capacity*.
- Het bestaan van een relatie tussen de impacts van toerisme en het welbevinden van inwoners wordt herkend (o.a. Kim et al., 2013), maar de focus lijkt toch vooral te liggen op de negatieve impacts en op concepten als *support* en *attitude*. Ter illustratie:
 - Concepten als *support* en *attitude* worden vaak als einddoel, of als afhankelijke variabele gepositioneerd waarvoor men verklarende factoren zoekt (bijv. Boley et al., 2014).
 - “Understanding the social impacts of tourism on communities is extremely important for government at all levels so that action can be taken to reduce the likelihood of a community backlash against tourists and tourism development.” (Deery et al., 2012, p. 64)
 - “Few studies explicitly investigate the theoretical relationships between residents’ perceptions of tourism impacts and their satisfaction with quality of life.” (Nunkoo and So, 2015, p. 4)
- In lijn met onder meer Perspectief 2030 (NBTC, 2019) en het advies over Waardevol Toerisme van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2019), is de propositie van de Koplopersgroep dat niet *support*, maar een zo groot mogelijk *profijt* het einddoel zou moeten zijn. Deze redeneerlijn lijkt relatief nieuw en hier is nog weinig literatuur over. Wel zien we dat bijvoorbeeld Uysal and Sirgy (2019) de oproep doen om *quality of life* als performance measure voor toeristische bestemmingen te gaan zien en is er werk van onder meer Higgins-Desbiolles (2006), McCabe (2009) en Minnaert, Maitland en Miller (2009) dat het belang van toerisme als potentiële drijver van gezondheid en welzijn benadrukt.
- Voor zo ver bekend, is er in de literatuur geen bestaand model dat zich specifiek richt op bewonersprofijt. Met het project over bewonersprofijt voegen we dus iets nieuws toe.
- Er is veel literatuur over de impacts van toerisme. Segota et al. (2022) schreven een beschouwing van de manier waarop die zijn onderzocht in de literatuur in de periode 1990-2020. Ondanks de basis die er al ligt, blijkt hieruit de behoefte om nog veel meer kennis te vergaren over de impacts van toerisme, want “many tourism impacts are intangible and thus difficult to measure” (Segota et al., 2022, p.16) en “there are still debates regarding definitions, performance variables to be measured and methods used” (Deery et al., 2012, p. 65). De auteurs geven daarnaast het volgende aan:
 - Er is tot nu toe te veel gefocust op de toepasbaarheid van de social exchange theory voor het begrijpen van de manier waarop inwoners de effecten van het toerisme ervaren. Dit heeft geleid tot een 'list-approach' met een opsomming van zo veel mogelijk verschillende soorten impacts. Er is nog een gebrek aan inzicht in *waarom* inwoners impacts op een bepaalde manier ervaren. Het project over bewonersprofijt richt zich niet op deze vraag. Niet omdat deze niet belangrijk is, maar omdat we eerst moeten weten hoe we bewonersprofijt kunnen meten, voordat we ons op de waaromvraag kunnen richten.
 - De focus op multivariate statistiek heeft ertoe geleid dat de literatuur zich vooral richt op het testen van theorie en niet op het ontwikkelen ervan. Met het project over bewonersprofijt willen we juist bijdragen aan de ontwikkeling van theorie.
 - De impacts van toerisme manifesteren zich zeer lokaal (zowel qua plek als qua timing). Dit bevestigt ons beeld en het belang van een lokale focus.

- Het is nodig om te komen tot betere conceptualisatie en een eenduidig model met set van indicatoren. Het project over bewonersprofijt heeft precies dit tot doel. Daarbij is wel van belang dat elke bestemming anders is: de aanleiding tot het onderzoeken van bewonersprofijt en de focus daarbinnen kan dan ook per bestemming variëren. Dit maakt dat ook methoden voor het meten van bewonersprofijt contextafhankelijk zijn. We proberen een overzicht te creëren van verschillende methoden om bewonersprofijt te meten en zo bestemmingen te helpen bij de keuze voor de beste methode in elke specifieke situatie.
- Toekomstig onderzoek moet ingaan op vragen als ‘Hoe verbetert of verslechtert toerisme het leven in de gemeenschap, volgens inwoners?’. Met het project over bewonersprofijt willen we handvatten bieden om een deel van deze vraag te beantwoorden.
- Ridderstaat (2023) benadrukt het belang van studies die meerdere meetmethoden op eenzelfde bestemming toepassen: “using different research methods, we can try to validate the findings among the studies with different methodologies but similar research questions and country/region of analysis, allowing us to strengthen our understanding of the TD-QOL [tourism development – quality of life] nexus beyond what has been achieved so far”(p. 69). Dit bevestigt onze keuze voor het uittesten van verschillende methoden op Schouwen-Duiveland.

Definitie: enkele aanverwante termen ook bruikbaar

Voor zo ver bekend zijn er in de literatuur nog geen definities van bewonersprofijt. Er zijn wel definities van aanverwante concepten. Zie hiervoor tabel 1. Daarbij is van belang dat concepten als *impact of quality of life* ook vaak als zogenoemde ‘self explaining elements’ terugkomen en nauwelijks worden gedefinieerd (Ridderstaat, 2023). We hebben dan ook in essentie geen aanleiding gevonden om de werkdefinitie van bewonersprofijt aan te passen.

Wel roept de literatuur de vraag op hoe *profijt* zich verhoudt tot *positieve impact* en of daar een verschil tussen bestaat. De conclusie is wat ons betreft dat *bewonersprofijt* een goede term is voor het beschrijven van *de positieve impact van toerisme zoals die terecht komt bij inwoners*.

Tabel 1. Definities van aan bewonersprofijt verwante concepten

Begrip	Definitie	Bron
Personal benefits	The extent to which the respondent felt they would benefit from more tourism development in this community (directly experienced effects)	Segota et al., 2022
	Value domains (i.e., various economic, social, and cultural benefits) that residents personally derive from an exchange relationship with the tourism industry	Wang & Pfister, 2008
Community	A group of people with diverse characteristics who are linked by social ties, share common perspectives and engage in joint action in geographical locations or settings	MacQueen et al., 2001
Community benefits	How residents perceive tourism to impact the community (indirect effects)	Segota et al., 2022
Perception	One's ability to interpret, understand or become aware of the impact of tourism	Segota et al., 2022
	A person's experience of the world	Deery et al., 2012

Attitude	A settled way of thinking or feeling about tourism Verbal reactions to symbolic stimuli [that] provide insight into how people behave in the real world' An enduring predisposition towards places, people and behaviours	Segota et al., 2022 Ajzen et al., 2018 Gu & Ryan, 2010
Positive social impacts	Activities and services that enhance life in the community, including the development of public services and facilities due to tourism	Segota et al., 2022
Positive cultural impacts	Activities and services that bring about traditional cultural structures, including preserving a community's cultural heritage due to tourism	Segota et al., 2022
Quality of life	An Individual's perception of their position in the context of the culture and value systems and in relation to their goals, expectations, standards and concerns. It is a broad ranging concept, affected in a complex way by the person's physical health, psychological state, level of independence, social relationships, and their relationship to salient features of their environment. (WHOQOL Group, 1995, p. 1404) One's satisfaction with life and feelings of contentment or fulfillment with one's experience in the world	Richards, 2023 Andereck & Nyaupane, 2011
Quality of life – objective perspective	The actual circumstances related to residents' economic, social, environmental, and health well-being (obtained from secondary data sources)	Nunkoo & So, 2015; Uysal et al., 2012
Quality of life – subjective perspective	Residents' satisfaction with quality of life	Nunkoo & So, 2015; Uysal et al., 2012
Subjective well-being	The personal perception and experience of positive and negative emotional responses and global and specific cognitive evaluations of satisfaction with life. ... Simply, SWB [subjective well-being] is the individual evaluation of quality of life. (Michalos, 2014)	Richards, 2023
Social carrying capacity	The threshold beyond which social aspects of the host community are badly influenced and damage by tourism activities and life's quality of residents is no more granted	Castellani et al., 2007

Overeenstemming over impactdimensies

Als we kijken naar de onderdelen van het model/kader dan zien we dat de driedeling economisch, sociaal(-maatschappelijk of -cultureel), leefomgeving (in het Engels vaak 'environmental' genoemd) in de literatuur als logisch wordt herkend en bevestigd. Daarbij is van belang dat onderzoek naar de economische impact nog steeds de boventoon voert, alhoewel de laatste jaren wel een start is gemaakt met het verkennen van andere soorten impacts (Segota et al., 2022; Richards, 2023). In het verlengde daarvan is ook nog veel onduidelijkheid over het relatieve belang van deze drie dimensies:

welke hebben nu de meeste invloed op het welbevinden van inwoners, oftewel hoe moeten we de dimensies ten opzichte van elkaar wegen? (Uysal et al., 2016; Segota et al., 2022).

Segota et al., 2022 doen de suggestie om aanvullend onderscheid te maken tussen sociale en culturele impacts. Ze verwijzen naar het werk van Kim et al. (2013) om het verschil tussen beide typen positieve impacts duidelijk te maken: "Social impacts relate to activities and services that enhance life in the community, including the development of public services and facilities due to tourism. In contrast, cultural impacts relate to activities and services that bring about traditional cultural structures, including preserving a community's cultural heritage due to tourism" (p.13).

Naar aanleiding van het voorgaande passen we de naam van de sociale dimensie aan naar 'sociaal-cultureel'. Daarnaast bevestigt het voorgaande dat de sociale dimensie van profijt meerdere subdimensies bevat. Naast het verschil tussen sociaal en cultureel, zijn ook de psychologische effecten zoals trots onder 'sociaal' geschaard.

Ervaringsdimensies grotendeels bevestigd

Als we kijken naar de ervaringsdimensies van het model/kader, dan hebben we daarover het volgende teruggevonden in de literatuur:

- We zijn geen studies tegengekomen die het verschil tussen feitelijke en gepercipieerde impacts van het toerisme nadrukkelijk behandelen, alhoewel Woosnam en Ribeiro (2023) aangeven dat *Host and guest: the anthropology of tourism*, een boek van Valene Smith uit 1977, geholpen heeft "[to] pave the way for the argument that perceived impacts of tourism are just as important to consider as the actual impacts brought on from tourism development". As the late American political consultant, Lee Atwater was quoted as saying, "perception is reality." Such a notion has remained at the center of residents' attitudes of tourism impacts to date." (p. 189). Het bestaan van een verschil tussen feitelijke en gepercipieerde impact wordt dus al een hele tijd erkend.
- De meeste recente studies lijken inderdaad te gaan over *perceived impacts* en meten dan ook de manier waarop inwoners aankijken tegen de effecten van het toerisme (Segota et al., 2022). Of een impact als positief of negatief gezien moet worden, wordt meestal óf aan de voorkant door de onderzoeker bepaald, óf achteraf via factoranalyse. In de literatuur over *quality of life* wordt wel onderscheid gemaakt tussen zogenoemde objectieve en subjectieve indicatoren. Objectieve indicatoren zijn bijvoorbeeld het aantal ziekenhuizen en de opleiding die iemand heeft genoten. Subjectieve indicatoren gaan over hoe iemand tegen die objectieve indicatoren aankijkt en hoe iemands visie daarop leidt tot een oordeel over algehele tevredenheid met het leven. Om het concept *quality of life* zo goed mogelijk grijpbaar te maken, is een combinatie van beide dimensies nodig (Uysal et al., 2016; Berbekova 2023). Vertaald naar profijt duidt dit erop dat een subjectieve waardering van impacts nodig is en dat elk individu deze anders kan ervaren.
- Het onderscheid tussen impacts (en dus ook profijt) op individueel en collectief niveau vindt in de literatuur bevestiging, bijvoorbeeld in het specifiek daaraan gewijde werk van Segota et al. (2022). Zie ook de definities daaromtrent in tabel 1. Daarbij is volgens deze auteurs het volgende van belang:
 - de literatuur is vooral gefocust op het verkrijgen van een zo lang mogelijke lijst van impacts;
 - er is een gebrek aan kennis over welke impacts op individueel en welke op gemeenschapsniveau worden ervaren;
 - er is een gebrek aan kennis over hoe individuele inwoners - ook op andere dan slechts economische manieren - profiteren van het toerisme.

- Er is in de literatuur weinig tot geen aandacht voor het bestaan van een verschil tussen onbewust en bewust(e) impact of profijt. Onze interpretatie is dat wanneer inwoners zich niet bewust zijn van bepaalde impacts, door een ander (expert/stakeholder) beoordeeld moet worden of deze positief zijn. Als er positieve effecten van het toerisme zijn waarvan inwoners geen weet hebben, dan biedt dit kansen om die effecten beter onder de aandacht te brengen en inwoners daarvan alsnog bewust te maken.

Daarnaast zijn we twee extra dimensies tegengekomen die eventueel een interessante aanvulling zouden kunnen vormen op het model:

- Direct versus indirect: Ridderstaat (2023) benadrukt dat de relatie tussen toeristische ontwikkeling en Quality of Life niet altijd direct is, maar dat toeristische ontwikkeling ook indirect kan bijdragen aan quality of life door een andere variabele als mediator. Slechts enkele studies nemen indirecte effecten mee en Ridderstaat (2023) pleit voor meer onderzoek hieromtrent. Bij directe effecten valt bijvoorbeeld te denken aan inkomsten voor toeristische bedrijven en waardevolle ontmoetingen met bezoekers. Bij indirecte effecten valt bijvoorbeeld te denken aan inkomsten voor bedrijven buiten de sector, zoals groenonderhoud en bouwbedrijven, en aan een toename van de sociale cohesie. Besloten is om hierover iets te zeggen in de toelichting op de definitie van profijt.
- Cognitief, affectief en conatief: Subjectieve QoL is vaak gekoppeld aan de reacties en gevoelens ten aanzien van de omstandigheden. Om subjectieve determinanten van Quality of life te begrijpen, is het belangrijk onderscheid te maken tussen cognitieve en affectieve componenten (Genc, 2023). Destination image theorie voegt naast cognitief en affectief ook een conatieve gedragscomponent toe (Gartner, 1993).
 - Cognities zijn gedachten, evaluaties en denkprocessen. De cognities komen uit eerdere ervaringen en wat opgeslagen is in het geheugen. Ze framen hoe mensen de wereld zien. Ze zijn flexibel en open en kunnen veranderen. Cognities triggeren emoties.
Voorbeeld: ik weet ... / ik ben me ervan bewust ... / ik geloof dat toerisme geld oplevert en de economie ondersteunt.
 - Affectieve elementen zijn belangrijk om het leven betekenis te geven en kleuren de individuele gedachten, percepties en evaluaties. Affecties zijn motivatoren voor gedrag. Toeristische activiteit heeft emotionele betekenis en beïnvloedt daarmee de gepercipieerde QoL.
Voorbeeld: ik ben blij dat bezoekers genieten van de bestemming. Ik voel me goed door de interactie met bezoekers. De interactie met bezoekers maakt me gelukkig. Ik kan goed omgaan met bezoekers.
 - Het conatieve element gaat over de mate waarin inwoners gebruik maken van bijvoorbeeld faciliteiten zoals een supermarkt of nieuwe weg die te danken zijn aan het toerisme. Dit kan het gepercipieerde bewonersprofiel nog verder versterken. Segota et al. (2022) refereren hiernaar in de vorm van ‘use and nonuse value’, en bevestigen dat dit invloed heeft op hoe inwoners tegen het toerisme aankijken.
Voorbeeld: ik maak gebruik van de supermarkt in het dorp, die mede dankzij bezoekers kan bestaan.
- Onze interpretatie is dat we met de werkdefinitie van bewonersprofiel al op het affectieve niveau zitten. Dit bevestigt in feite de manier waarop we naar profijt kijken. We voegen hierover geen extra dimensies toe aan het model, omdat dit te ingewikkeld zou worden.

Interessante aanverwante modellen & theorieën

Zoals hiervoor aangegeven, is er voor zo ver bekend, nog geen bestaand model dat zich specifiek richt op bewonersprofiel. Er zijn in de literatuur wel diverse modellen over aanverwante concepten, waarop we voort kunnen bouwen. De meeste daarvan richten zich op het in kaart brengen van de

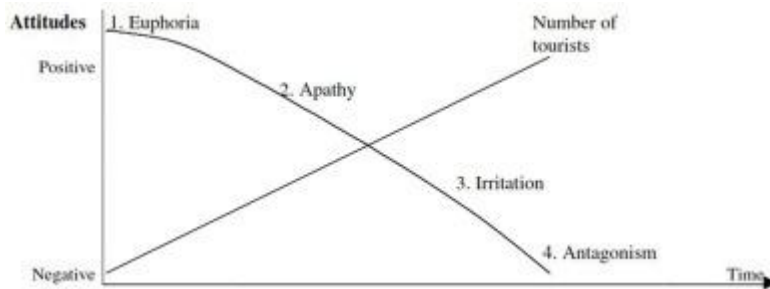
positieve impacts versus de negatieve impacts wat leidt tot een eendoordeel over de steun voor toerisme.

Woosnam en Ribeiro (2023, p. 88) geven een interessante samenvatting van hoe het denken over de impacts van het toerisme, en het meten daarvan, zich door de jaren heen heeft ontwikkeld:

Lankford and Howard (1994) were credited with arguably the first multidimensional scale, the Tourism Impact Attitude Scale (TIAS), to measure residents' perceptions of tourism development. Arguing that the TIAS did not capture a more holistic perspective of attitudes in the way of sustainability, Ap and Crompton (1998) created another general scale that encompassed residents' attitudes of perceived tourism impacts in the way of social, economic, and environmental aspects. Choi and Sirakaya (2005) created the Sustainable Tourism Attitude Scale (SUS-TAS) and Woosnam and Norman (2010) developed the Emotional Solidarity Scale (ESS).

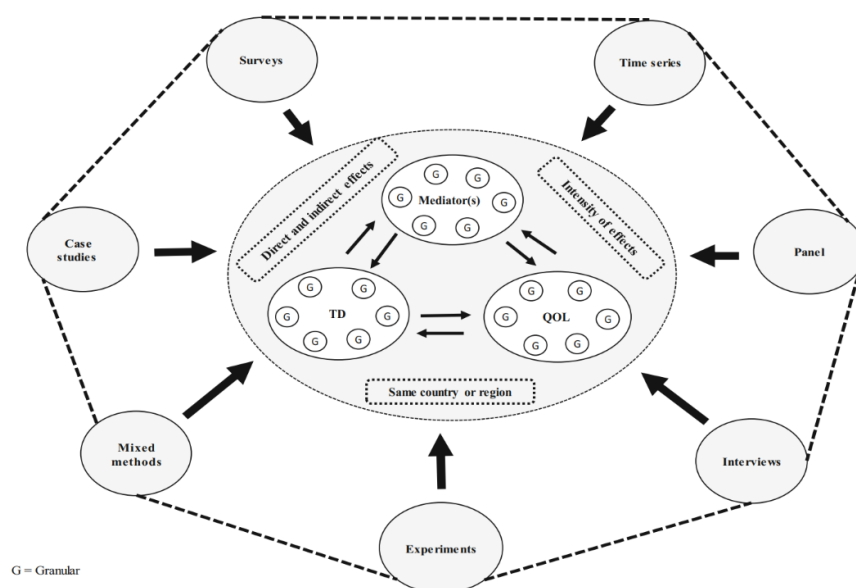
En zo zijn er nog veel meer, want de in Nederland veel gehanteerde Resident Empowerment Scale through Tourism van Boley et al. (2014) wordt bijvoorbeeld niet eens genoemd. Een overzicht van 16 visuele modellen over bijvoorbeeld kwaliteit van leven, impacts en/of steun voor toerisme is op te vragen bij de auteurs. Ze geven vooral de veelheid van perspectieven weer die er in de literatuur te vinden zijn. Interessant is daarnaast ook de irritatie-index van Doxey (1975), zie figuur 1. Wellicht valt ooit te overwegen om hier een positieve tegenhanger van te maken.

Figuur 1. Tourism irritation Index (Doxey, 1975)

Specifiek voor wat betreft methoden, geeft Ridderstaat (2023) een mooi beeld van welke methodenmix toegepast zouden kunnen worden voor het in kaart brengen van de relatie tussen toeristische ontwikkeling en de kwaliteit van leven van inwoners.

Figuur 2. A paradigm shift in TD-WOL studies (Ridderstaat, 2023)

De figuur beschrijft interactie tussen modellen, methoden en impacts die gebruikt zijn in verschillende onderzoeken. Ridderstaat stelt vast dat onderzoek naar de relatie tussen Tourism Development (TD) en Quality of Life (QoL) verschillende methoden en interacties in overweging moet nemen.

Komen tot set van indicatoren niet eenvoudig

Algemeen

Als het gaat om indicatoren voor het meten van bewonersprofijt, valt in de literatuur in het algemeen het volgende op:

- Er is geen one-size-fits-all of 'gangbare' methode. De indicatoren die positieve impacts van toerisme meten, wisselen per studie. We zien veel verschillende indicatoren, soms wel en soms niet onderbouwd met literatuur.
- Veel indicatoren zijn hoog over geformuleerd en de kunst is om ze zo specifiek mogelijk en dus meetbaar te maken.
- Veel indicatoren worden zonder waardeoordeel gemeten. "Such generalised statements do not reveal what residents perceive as personal benefits or which benefits are more relevant to them" (Boley et al., 2018). Een voorbeeld is de stelling: door toerisme zijn er meer horeca- en winkelgelegenheden in mijn gemeente, uit het RETS-model (Boley et al., 2014). Hier wordt de perceptie over een feitelijk fenomeen gemeten. Er wordt niet gevraagd in welke mate er extra horeca- en winkelgelegenheden zijn, in hoeverre de inwoner daar gebruik van maakt, en of hij of zij daar ook echt profijt van denkt te hebben.

Dimensies van ons model

Daarnaast hebben we een en ander teruggevonden over indicatoren in relatie tot de impactdimensies en ervaringsdimensies van het model van de Koplopersgroep.

Impactdimensies:

- De indeling van indicatoren per dimensie is niet eenduidig. Er wordt veel gebruik gemaakt van de indeling economisch, sociaal-cultureel en omgevingsindicatoren maar de specifieke items die gemeten worden, variëren. Veel indicatoren tonen overlap of worden in verschillende studies onder een andere dimensie geplaatst. Deery, Jago & Fredline (2012) maakten een overzicht van indicatoren voor het meten van de sociale impact van toerisme, hieronder vallen ook veel leefomgeving indicatoren.
- In de literatuur komen veel verschillende indicatoren naar voren. Met het oog op de impactdimensies, zou bij de economische impacts gekeken kunnen worden naar indicatoren op het gebied van (1) economische groei, diversiteit en lokale ontwikkeling, (2) invloed op de levensstandaard, (3) ondernemerschap en bedrijfsklimaat, (4) vastgoed. De sociaal-culturele dimensie zou indicatoren kunnen bevatten op het gebied van (1) psychologische effecten, (2) sociale effecten, (3) effecten op het gebied van betrokkenheid en participatie. Bij impacts op het gebied van de leefomgeving zou gekeken kunnen worden naar (1) kwaliteit van openbare diensten, (2) infrastructuur, (3) natuur, water en landschap.

Ervaringsdimensies:

- Er is de laatste jaren vooral aandacht voor subjectieve indicatoren, als onderdeel van attitude.
- De indicatoren worden op verschillende niveaus gemeten waaronder op algemeen niveau, op gemeenschapsniveau, op familieniveau en op individueel niveau. Er zijn verschillende visies op welk meetniveau dominant is bij het meten van impacts. Segota et al (2022) claimen dat de impacts van toerisme vooral op het niveau van de gemeenschap worden

gemeten. Zij zien de voordelen die inwoners persoonlijk ervaren als bepalende factor voor hoe zij de impacts op gemeenschapsniveau beleven. Uysal et al (2016) geven juist aan dat de relatie tussen toerisme en kwaliteit van leven vooral op individueel niveau is onderzocht en niet op dat van gezin, gemeenschap, regio, land, etc. Berbekova (2023) geeft ook aan dat er een dominante focus is op subjective well-being op individueel niveau. In het artikel van Segota et al (2022) staat een nuttig overzicht van alle manieren waarop (c.q. met welke statements) economisch profijt op persoonlijk niveau de afgelopen jaren is gemeten. Onze conclusie is dat het niveau waarop wordt gemeten grotendeels wordt bepaald door de formulering van een stelling. Bijvoorbeeld: toerisme is goed voor de lokale economie (collectief) en toerisme helpt mij mijn rekeningen te betalen (individueel).

- Onbewuste indicatoren worden eigenlijk niet gemeten. Onze conclusie is dat dat eigenlijk ook niet kan. Je kunt mensen immers niet bevragen over zaken waar zij zich niet bewust van zijn, zonder hen daarin meteen te beïnvloeden.

Bij het bepalen van indicatoren is het dus van belang om onderscheid te maken tussen het individuele en het collectieve (bestemmings)niveau. Met de ervaringsdimensies - feitelijk en/of gepercipieerd, bewust/onbewust - van de gecategoriseerde indicatoren moet rekening worden gehouden bij het ontwikkelen van specifieke methoden en vragenreeksen.

Conclusie

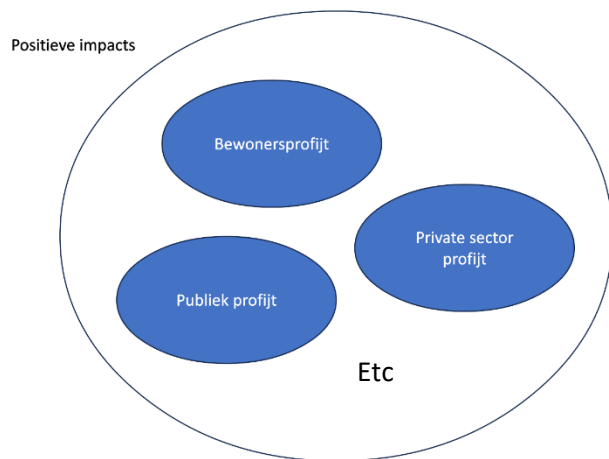
Nut en noodzaak

De relevantie van bewonersprofijs, het nut van het doen van onderzoek naar een geschikte methoden om het te meten en het toepassen daarvan op een specifieke bestemming worden door de literatuur bevestigd. De term bewonersprofijs levert geen hits op en er is ook geen model dat zich hier specifiek op richt. Ondanks dat er in de literatuur veel aandacht is voor de positieve impacts van het toerisme, is er toch nog veel behoefte aan meer inzicht en doorontwikkeling van de theorie. Bijvoorbeeld om te komen tot overeenstemming over indicatoren, om inzicht te creëren in meer kwalitatieve methoden voor het in beeld brengen van profijt alsook waarom inwoners op een bepaalde manier tegen het toerisme aankijken.

Definitie

Voor zo ver bekend zijn er in de literatuur nog geen definities van bewonersprofijs. Er zijn wel definities van aanverwante concepten. Daarbij is van belang dat concepten als *impact of quality of life* ook vaak als zogenoemde 'self explaining elements' terugkomen en nauwelijks worden gedefinieerd. We hebben dan ook in essentie geen aanleiding gevonden om de werkdefinitie van bewonersprofijs aan te passen. Wel roept de literatuur de vraag op hoe *profijs* zich verhoudt tot *positieve impact* en of daar een verschil tussen bestaat. De conclusie is wat ons betreft dat *bewonersprofijs* een goede term is voor het beschrijven van *de positieve impact van toerisme zoals die terecht komt bij inwoners*. Bewoners zijn één van de groepen waar positieve impacts terecht kunnen komen (zie figuur 3).

Figuur 3. De positieve impacts kunnen terecht komen bij verschillende groepen. Bewoners zijn er daar één van.

Er zijn in de literatuur wel diverse modellen over aanverwante concepten, waarop we voort kunnen bouwen. De meeste daarvan richten zich op het in kaart brengen van de positieve impacts versus de negatieve impacts wat leidt tot een eindoordeel over de steun voor toerisme. Interessant is daarnaast ook de irritatie-index van Doxey (1975). Te overwegen is om hiervan een positieve tegenhanger te maken.

Model

Impactdimensies

Als we kijken naar de onderdelen van het model/kader van de Koplopersgroep dan zien we dat de driedeling economisch, sociaal(-maatschappelijk of -cultureel), leefomgeving (in het Engels vaak 'environmental' genoemd) in de literatuur als logisch wordt herkend en bevestigd. Er is wel veel onduidelijkheid over het relatieve belang van de drie dimensies (weging). Naar aanleiding van de literatuur moeten we ons wellicht realiseren dat de sociale dimensie van profijt een aantal subdimensies bevat. Naast het verschil tussen sociaal en cultureel, is namelijk ook van belang dat de psychologische effecten zoals trots nu onder 'sociaal' zijn geschaard. Besloten is om de benaming van de sociale impactdimensie aan te passen naar 'sociaal-cultureel'.

Ervaringsdimensies

Het bestaan van een verschil tussen feitelijke en gepercipieerde impact wordt al een hele tijd erkend. De laatste jaren heeft onderzoek over de gepercipieerde impact de boventoon gevoerd vanuit het concept attitude. Er zijn voor zover bekend geen onderzoeken die de feitelijke en gepercipieerde impact met elkaar vergelijken.

Ook het onderscheid tussen impacts (en dus ook profijt) op individueel en collectief niveau vindt in de literatuur bevestiging, waarbij daarnaast ook nog een algemeen niveau en een gezins- of familieniveau terug te vinden zijn. Er is volgens de literatuur behoefte aan meer inzicht in welke impacts op welke niveaus plaatsvinden.

Er is in de literatuur weinig tot geen aandacht voor het bestaan van een verschil tussen onbewust en bewust(e) impact of profijt. Onze interpretatie is dat wanneer inwoners zich niet bewust zijn van bepaalde impacts, door een ander (expert/stakeholder) beoordeeld moet worden of deze positief zijn. Als er positieve effecten van het toerisme zijn waarvan inwoners geen weet hebben, dan biedt dit kansen om die effecten beter onder de aandacht te brengen en inwoners daarvan alsnog bewust te maken.

Verder is naar aanleiding van het literatuuronderzoek besloten om bij de toelichting op de definitie een zinsnede op te nemen over directe en indirecte effecten. Het onderscheid tussen cognatief, affectief en conatief wordt niet in het model verwerkt; dit voegt te weinig toe en maakt het te ingewikkeld.

Indicatoren

Voor wat betreft indicatoren zijn er verschillende aandachtspunten voor het meten van profijt:

- We zien veel verschillende indicatoren voor het meten van perceptie, er is geen gangbare set;
- Er is geen overeenstemming over welke indicatoren bij welke impactdimensie horen;
- Veel indicatoren zijn hoog over geformuleerd en te weinig specifiek;
- Veel indicatoren meten enkel ja/nee en geen mate, gebruik en waardeoordeel; dat wil zeggen dat ze geen inzicht geven in de mate waarin een inwoner een impact ervaart, of diegene er gebruik van maakt / ervan profiteert en of diegene dat dan ook waardeert.

Ten aanzien van de ervaringsdimensies is onze conclusie dat het niveau waarop wordt gemeten, grotendeels wordt bepaald door de formulering van een stelling. In potentie zou elke indicator dus op verschillende niveaus gemeten kunnen worden. Daarnaast zou elke indicator in potentie zowel feitelijk als gepercipieerd kunnen zijn, afhankelijk van de bron van de informatie c.q. dataverzamelmethode. Onbewuste impact is niet eenvoudig te meten, maar kan mogelijk wel indirect in beeld worden gebracht door het verschil tussen feitelijke en gepercipieerde impact te meten.

Bonus: doorkijk naar methoden voor dataverzameling

Alhoewel het verkennen van methoden voor dataverzameling geen onderdeel was van fase 1A, zijn we hierover in de literatuur wel het een en ander tegengekomen. Zo blijkt dat vragenlijstonderzoek veruit het meest gebruikte instrument is voor dataverzameling over de manier waarop inwoners naar de effecten van het toerisme kijken. Relevante aanknopingspunten voor het verkennen van alternatieve methoden, zijn:

- Het combineren van kwantitatieve en kwalitatieve methoden om recht te doen aan het multidimensionele karakter van de ervaringen van inwoners (Deery et al., 2012; Ridderstaat 2023; Segota et al., 2022; Woosnam en Ribeiro, 2023).
- Bij vragenlijstonderzoek gebruik maken van 'sliders' op een schaal van 1 tot 5 in plaats van sturende / geladen stellingen. Op deze manier kunnen inwoners zelf aangeven of zij een bepaalde impact van het toerisme als positief of negatief beschouwen, zonder dat dit door de onderzoekers aan de voorkant wordt gestuurd. Een voorbeeldstelling is dan: 'de impact van toerisme op onze gemeenschap is [vooral positief / / / vooral negatief]' (Andereck et al., 2005).
- Wanneer het gaat om het meten van het belang dat inwoners aan bepaalde effecten hechten, doen Boley et al. (2017) en Epstein (2018) de suggestie om gebruik te maken van "survey designs based on choice modelling, contingent ranking, matrices, or contingent valuation that may be more appropriate for measuring the difference of importance in the levels of impacts as opposed to conventional attitudinal surveys" (Segota et al., 2022, p. 17).
- Werk waarnaar wordt verwezen door Woosnam en Ribeiro (2023, p.194), namelijk "Ngo and Pham (2021) capture the voices of indigenous residents through a phenomenological qualitative design, while Koscak et al. (2021) garners perspectives of youth—both concerning perspectives of tourism impacts."
- Het onderzoeken van perspectieven via social media: "This approach has grown in recent years (Woosnam et al., 2021) and in fact was highlighted within this special issue by Nunkoo

et al. (2020) and Wegerer and Nadegger (2020). Assessing the dynamic nature of social media posts over time would go far to see how residents' perceived social impacts change over time." (Woosnam en Ribeiro, 2023, p. 196)

Referenties

- Ajzen, I., Fishbein, M., Lohmann, S., & Albarracín, D. (2018). The influence of attitudes on behavior. *The handbook of attitudes, volume 1: Basic principles* (pp. 197-255).
- Andereck, K. L., & Nyaupane, G. P. (2011). Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents. *Journal of Travel research, 50*(3), 248-260.
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C., & Vogt, C. A. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of tourism research, 32*(4), 1056-1076.
- Berbekova, A. (2023). Exploring the Link Between Quality of Life and Destination Performance. In M. Uysal & M.J. Sirgy (Reds), *Handbook of tourism and quality-of-life research II: Enhancing the lives of tourists and residents of host communities* (pp. 73-83). Springer.
- Boley, B. B., McGehee, N. G., & Hammett, A. T. (2017). Importance-performance analysis (IPA) of sustainable tourism initiatives: The resident perspective. *Tourism Management, 58*, 66-77.
- Boley, B. B., McGehee, N. G., Perdue, R. R., & Long, P. (2014). Empowerment and resident attitudes toward tourism: Strengthening the theoretical foundation through a Weberian lens. *Annals of Tourism research, 49*, 33-50.
- Castellani, V., Sala, S., & Pitea, D. (2007). A new method for tourism carrying capacity assessment. *WIT Transactions on Ecology and the Environment, 106*, 365-374.
- Deery, M., Jago, L., & Fredline, L. (2012). Rethinking social impacts of tourism research: A new research agenda. *Tourism management, 33*(1), 64-73.
- Doxey, G. V. (1975). A causation theory of visitor-resident irritants: Methodology and research inferences. *Travel and tourism research associations sixth annual conference proceedings* (Vol. 3, pp. 195-198).
- Epstein, M. J. (2018). *Making sustainability work: Best practices in managing and measuring corporate social, environmental and economic impacts*. Routledge.
- Gartner, W. (1994). Image Formation Process. *Journal of Travel & Tourism Marketing, 2*(2-3), 191-215
- Genc, R. (2023). Subjective aspects of Quality of life (QOL). In M. Uysal & M.J. Sirgy (Reds), *Handbook of tourism and quality-of-life research II: Enhancing the lives of tourists and residents of host communities* (pp. 49-72). Springer.
- Higgins-Desbiolles, F. (2006). More than an "industry": The forgotten power of tourism as a social force. *Tourism management, 27*(6), 1192-1208.
- Kim, K., Uysal, M., & Sirgy, M. J. (2013). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents?. *Tourism management, 36*, 527-540.

MacQueen, K. M., McLellan, E., Metzger, D. S., Kegeles, S., Strauss, R. P., Scotti, R., Blanchard, L., & Trotter, R. T. (2001). What is community? An evidence-based definition for participatory public health. *American Journal of Public Health, 91*(12), 1929–1938.

McCabe, S. (2009). Who needs a holiday? Evaluating social tourism. *Annals of Tourism Research, 36*(4), 667-688.

Minnaert, L., Maitland, R., & Miller, G. (2009). Tourism and social policy: The value of social tourism. *Annals of Tourism Research, 36*(2), 316-334.

Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen. (2019). *Perspectief Bestemming Nederland 2030*.

Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen. (2023). *Hoe bezoek bijdraagt aan bewonersprofijt* <https://www.nbtc.nl/nl/site/download/hoe-bezoek-bijdraagt-aan-bewonersprofijt-pdf?disposition=inline>

Nunkoo, R., & So, K. K. F. (2015). Residents' support for tourism: Testing alternative structural models. *Journal of travel research, 55*(7), 847-861.

Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur. (2019). *Waardevol toerisme, onze leefomgeving verdient het*. https://www.rli.nl/sites/default/files/rli_advies_waardevol_toerisme_onze_leefomgeving_verdient_het.pdf

Richards, G. (2023). Place, Culture and Quality of Life. In M. Uysal & M.J. Sirgy (Eds), *Handbook of tourism and quality-of-life research II: Enhancing the lives of tourists and residents of host communities* (p37-48). Springer.

Ridderstaat, J. (2023). Tourism Development and Quality of Life Research: Towards a New Study Paradigm. In M. Uysal & M.J. Sirgy (Eds), *Handbook of tourism and quality-of-life research II: Enhancing the lives of tourists and residents of host communities* (pp. 49-72). Springer.

Ryan, C., & Gu, H. (2010). Constructionism and culture in research: Understandings of the fourth Buddhist Festival, Wutaishan, China. *Tourism management, 31*(2), 167-178.

Šegota, T., Mihalič, T., & Perdue, R. R. (2022). Resident perceptions and responses to tourism: individual vs community level impacts. *Journal of sustainable tourism, 32*(2), 340-363.

Uysal, M., M. J. Sirgy, and R. R. Perdue. 2012. "The Missing Links and Future Research Directions." In *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research: Enhancing the Lives of Tourists and Residents of Host Communities*, edited by M. Uysal, M. J. Sirgy, and R. R. Perdue, 669–684. Dordrecht: Springer.

Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. L. (2016). Quality of life (QOL) and well-being research in tourism. *Tourism Management, 53*, 244-261.

Wang, Y. A., and R. E. Pfister. (2008). Residents' Attitudes toward Tourism and Perceived Personal Benefits in a Rural Community. *Journal of Travel Research 47*(1), 84–93.

Woosnam, K. M., & Ribeiro, M. A. (2023). Methodological and theoretical advancements in social impacts of tourism research. *Journal of Sustainable Tourism, 31*(2), 187-203.